Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

MEDDELELSER
FRA

HISTORISK TOPOGRAFISK SELSKAB FOR GJENTOFTE KOMMUNE

REDIGERET AF AAGE NÆSTED

L. Gotfredsen: Klampenborg Vandkur-, Brønd- og Badeanstalt. Et Hundredaarsminde.

Middagsselskab paa „Adelaïde".

Register og Indholdsfortegnelse til 4. Bind.

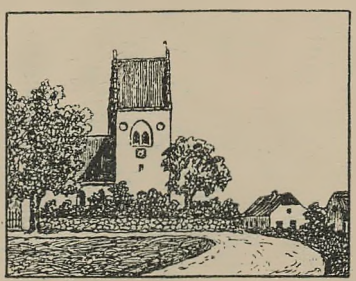

4. Bind
6. Hefte

21. Hefte
1945

L. Gotfredsen:

Klampenborg Vandkur-, Brønd- og Badeanstalt.

Et Hundredaarsminde.

Den 18. Januar 1846 havde Det kgl. Teater Premiére paa en Vaudeville af H. P. Holst: „William og Emma eller Vandcuren". Stykket var højaktuelt med næsten revyagtige Tendenser. Som Ramme om en meget spinkel Intrige tegner Forfatteren et let karrikeret Billede af Livet paa Klampenborg Vandkur-, Brønd- og Badeanstalt i denne Institutions første Leveaar, og samtidig giver han sit Publikum et lille Indblik i Anstaltens Administration og Økonomi.

Projektet til en Vandkuranstalt i Klampenborg havde i de nærmest foregaaende Aar optaget Københavnerne stærkt. Ikke blot havde Tanken om Oprettelsen af en „mondæn" Kuranstalt paa dette af Hovedstadens Befolkning saa yndede Udflugtssted beskæftiget Sindene i al Almindelighed; men at i Særdeleshed Pengeverdenen kom til at nære en levende Interesse for dette Foretagendes Virkeliggørelse, havde Idéens Fædre behændigt draget Omsorg for.

Tanken var undfanget af Bataillonskirurg, Dr. med. Jøn Jønnson Hjaltalin, almindelig kaldet Hjaltelin. Dr. Hjaltelin, der var Islænding, født i 1807, havde i Aaret 1841 været paa Stipendierejse til en Række tyske Vandkuranstalter for at studere Brøndkurens medicinske Virkninger, og han fik da ganske naturligt den Idé, at man i Nærheden af København kunde anlægge et lignende Etablissement, til Gavn og Glæde for lidende Mennesker og ikke mindst med Udsigt til et pænt økonomisk Udbytte for Interessenterne.

Medens disse Planer i Løbet af 1842 modnedes hos Hjaltelin, havde „Kjøbenhavns-Posten"s Udgiver, Kommerce-Skretær Andreas Peter Liunge, syslet med Tanken om Anlæg af en Søbadeanstalt i Hovedstadens Nærhed, ikke en almindelig Badeanstalt, der skulde tage Sigte paa Søgning fra det brede Publikum, men et Etablissement af internationalt Tilsnit og væsent-

lig beregnet for udenlandske Velhavere. Til Anlægsgrund havde han udset sig „Øregaard" ved Strandvejen Nord for Hellerup. „Øregaard"s hidtidige Ejer, Grosserer Joseph Hambro, havde i 1840 opgivet sin Bopæl i Danmark og taget Ophold i London, og Liunge indledede da i 1842 Forhandlinger med Hambro's Repræsentanter i Danmark om Køb af Ejendommen.

Da kom Rygter om Hjaltelins Planer ham for Øre, og han var straks klar over, at skulde begge disse Projekter blive til Virkelighed, vilde de trods deres Forskelligartethed kunne paaføre hinanden en meget ubehagelig Konkurrence. Han søgte derpaa Forbindelse med Hjaltelin og foreslog, at man realiserede begge Idéer i skøn Forening. Dette var Hjaltelin ikke utilbøjelig til, og Forhandlingerne endte med Oprettelsen af en Interessentskabskontrakt af 31. Marts 1843. Efter denne skulde de to Herrer ligeligt dele saa vel Fordele som Risiko ved Planens Realisation; ligeledes skulde Koncessioner og Tilskud, som de maatte opnaa, tilhøre begge, selv om de kun var tildelt den ene af dem. Ingen Trediemand kunde optages i Interessentskabet uden fælles Aftale. Udadtil var det Hjaltelin, der førte Forhandlingerne. Selv om han ikke ejede Liunges praktiske Sans, havde Ordningen den Fordel, at Liunge, der som Udgiver af det radikale „Kjøbenhavns-Posten" neppe turde regne sig velset paa allerhøjeste Sted, ved mere diskret at holde sig i Baggrunden undgik at give Anledning til Vanskeligheder.

Allerede et Par Maaneder før Interessentskabskontrakten var undertegnet, havde Hjaltelin ansøgt om at faa overladt den Del af Jægersborg Dyrehave, der ligger Syd for Vejen Klampenborg-Fortunen. De naturlige Kilder paa dette Terræn flød for hundrede Aar siden saa rigeligt, at Hjaltelin fandt Stedet særlig egnet som Grund for en Vandkuranstalt. Ogsaa Dyrehavsbakken havde han regnet med. Hvis denne, som han udtrykte sig, indrettedes paa en „tidssvarende, elegant og hensigtsmæssig Maade", vilde den blive en ypperlig Forlystelsespark for Kurgæsterne; derimod gav han ingen Anvisning paa, hvorhen „Bakken"s gamle Publikum saa skulde vende sig. Endelig gjorde Hjaltelin gældende, at Klampenborgstranden maatte inddrages i Planerne til Anlæg af Søbadeanstalten.

Det kgl. Sundhedskollegium, der fik Sagen til Behandling, gjorde Vanskeligheder netop paa dette Punkt. Man fandt ikke, at Vandkur og Søbade havde noget med hinanden at gøre, ja, en Sammenblanding kunde maaske endda virke direkte skadeligt,

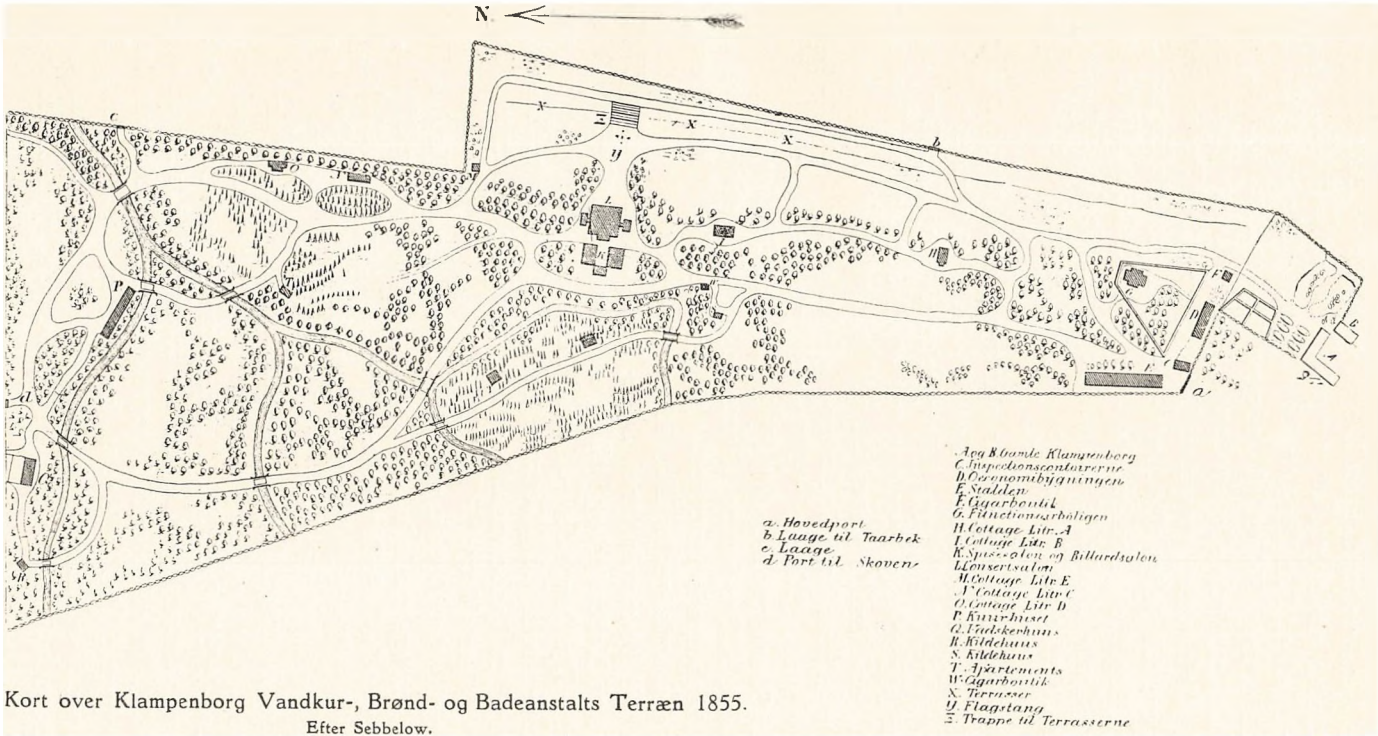

Kort over Klampenborg Vandkur-, Brønd- og Badeanstalts Terræn 1855.

Efter Sebbelow.

eftersom Vandkuranstalternes Læger hævdede, at Badevandet og Drikkevandet burde være af samme Temperatur. Værdien og Berettigelsen af en Vandkur- og Brøndanstalt vilde man dog ikke underkende, men Valget af Beliggenhed var uheldigt, da man ikke fandt det tilraadeligt at berøve Hovedstadens og Omegnens Beboere deres mest populære Udflugtssted. Sundhedskollegiet var snarere tilbøjeligt til at henlede Opmærksomheden paa Steder som Brede og Ørholm, men ved kgl. Reskript af 10. Juni 1843 fik Hjaltelin Meddelelse om, at han kunde faa tilstaaet det ønskede Areal enten i Klampenborg Indhegning eller i Ordrup Krat.

Saaledes som Anstalten var planlagt, maatte man naturligvis vælge Klampenborg. I den sidste Uge af 1843 opnaaede Hjaltelin en foreløbig Bevilling til Benyttelse af et 23 Tdr. Land stort Areal af Jægersborg Dyrehave tæt op til Strandvejen. Skrænten og Stranden Nord for Taarbæk skulde, for saa vidt den tilhørte Staten, overlades ham til Anlæg af Søbadeanstalt. Det viste sig desværre snart, at Staten overhovedet ikke ejede hverken Skrænten eller Strandgrundene, og Hjaltelin maatte derfor senere købe de to private Ejendomme „Skrænten" og „Christiansro" til Anlæg af henholdsvis Herrernes og Damernes Søbadeanstalter.

Ved den endelige Bevilling af 30. April 1844 fik Hjaltelin tillige Ret til Beværtning med Spise- og Drikkevarer samt til Afholdelse af Koncerter og Baller; endvidere opnaaede han Græsningsret i Dyrehaven for et Antal Kreaturer. Endelig bør nævnes den Bestemmelse, at „Terrainet, saafremt den intenderede Benyttelse til en Vandcuranstalt ophører, uden nogensomhelst Godtgjørelse falder tilbage til Dyrehaven".

Nu gjaldt det blot om at skaffe den nødvendige Kapital. Hjaltelin og Liunge raadede ikke selv over tilstrækkelige Midler, og Hjaltelin indbød derfor i Maj 1844 til Tegning af Aktier. Der eksisterede i Forvejen kun ganske faa Aktieselskaber her i Landet, men netop i disse Aar møder man adskillige Forsøg paa saadanne Foretagenders Dannelse. Hjaltelins Beregninger var meget optimistiske. Naar han mente at turde love et aarligt Udbytte paa indtil 18 pCt. til Aktionærerne og 10 pCt. til Henlæggelser, var der mange, der lod sig friste til Trods for en meget overfladisk Kalkulation af Anlægsudgifterne. Saaledes var der intet beregnet til Anskaffelse af Inventar, en Post, der kom til at beløbe sig til omkring 30 000 Rdl., og Planeringsarbejderne, som var beregnet til 2 000 Rdl., slugte over det syvdobbelte Beløb.

Ikke desto mindre tegnedes der straks 100 000 Rdl.; Dronningens Broder, Hertug Christian af Augustenborg, var en af de største Aktionærer.

I Begyndelsen af 1845 handledes Aktierne i Kurs 150, og et Løfte om, at Aktionærerne skulde kunne tegne Præferenceaktier i en kommende Klampenborgbane — en Sag, som vi senere skal komme ind paa — bragte for en Tid Kursen helt op i 200, men den dalede dog hurtigt igen. I Løbet af 1846 var Aktiekapitalen bragt op til ca. 200 000 Rdl.

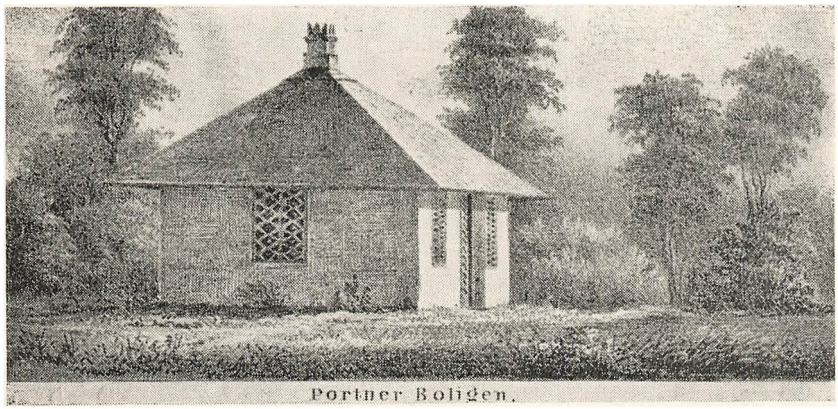

Portner Boligen.

Selskabets konstituerende Generalforsamling, der fandt Sted den 8. Juni 1844, lededes af ingen ringere end Orla Lehmann. Liunge blev valgt til Kasserer og Bogholder med Tilsagn om Uafsættelighed, saa længe han forrettede sine Pligter forsvarligt. Dette Tilsagn erkendtes i 1846 som en kontraktmæssig Forpligtelse, der af Selskabet hverken kunde ophæves eller forandres. Hjaltelin blev Badelæge og Anstaltens Leder i Realiteten. Saaledes var begge Etablissementets Fædre vel anbragt. Virksomheden kunde for den Sags Skyld godt tage sin Begyndelse. Men lad os først se lidt paa Anlægget.

Man maa her lade Hjaltelin, at han havde formaaet at finde de allerbedste Kræfter frem. Parken blev anlagt af Slotsgartner Rothe fra Fredensborg, og som Bygningsarkitekt var engageret selve M. G. Bindesbøll, der for sit Arbejde modtog 500 Rdl. Disse egenartede og fine smaa Bygningsværker vil være kendt af mange, idet de var bevaret indtil for ca. en halv Snes Aar siden, da Terrænet ved Reguleringen af hele Bellevue-Arealet blev

renset for Bygninger; kun et Par af Bindesbølls Huse blev bevaret, saaledes Portnerboligen, der laa over for Økonomibygningen ved Indgangen fra Bellevue. Umiddelbart i Nærheden heraf var opført Funktionærboliger og Stalde. Fra Indgangen førte 2 Veje mod Nord ind over Anstaltens Terræn: Promenaden „Langelinie", der løb langs med Strandvejen, og hvorfra

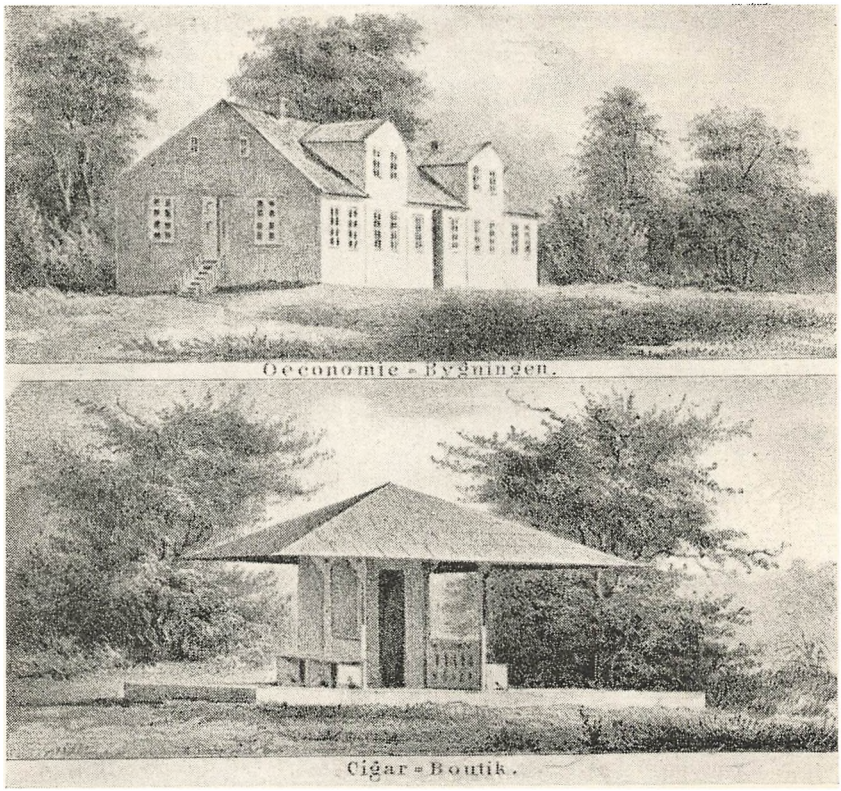

Oeconomie-Bygningen.

Cigar-Boutik.

man havde den herligste Udsigt til Sundet, samt Kørevejen, der var ført Vest om alle Bygningerne. Omtrent i Anlæggets Midte laa Koncertsalen med sit ejendommelige spidse Straatag med Glastop, og lige Vest herfor var opført en trefløjet Restaurationsbygning. De egentlige „Cottager", Huse med Lejligheder for Familier, laa dels Syd, dels Nord for Koncertsalen, og endelig var Kurhuset anbragt i Terrænets yderste nordlige Udkant. Hertil kom de tidligere nævnte Ejendomme „Skrænten" og „Christiansro".

Ogsaa et Mejeri blev anlagt og 25 Køer anskaffet, men Forpagteren opgav efter kun een Maaneds Forløb. Mod et Bageri, der ligeledes var oprettet og udlejet i 1845, for Skæbnen frem med lidt mindre Hastværk, idet Bageren først gik fallit i det følgende Aar.

Helt lykkedes det ikke at faa Anlægget færdigt i 1845, det skete først i Løbet af den følgende Sommer, men man var dog saa vidt, at Virksomheden kunde begynde, og den 15. Juni 1845 fandt den højtidelige Aabning af Etablissementet Sted.

Selv om Anstaltens Opgave først og fremmest maatte være af gavnlig Art, maa det dog indrømmes, at det fornøjelige lige fra Begyndelsen blev et meget fremtrædende Træk i dens Fysiognomi. En Replik og et Vers fra en af Viserne i H. P. Holsts førnævnte Vaudeville karakteriserer Forholdet saaledes:

Patienterne? Naa, saa dem kalder du Patienter! Ja, det gjorde jeg ogsaa; men det var dengang, jeg var inde i Byen:

Ja, mangen Gang med Frygt og Sorg
Jeg tænkte før det Samme:
Hvad skal vi paa det Klampenborg
Blandt Krumme, Skjæve, Lamme?
Men snart min Frygt jeg Afsked gav,
Den kommer aldrig mere.
Cuurgjester seer man ingen af,
Courmagere des flere.

Lad nu dette være en Karrikatur, den rummer sikkert en ikke ringe Del Sandhed. Men lutter Løjer var det naturligvis ikke; der mødte virkelig syge Mennesker, der søgte gennem Vandkuren at opnaa Helbredelse eller blot Lindring. Selve Kuren foregik dels i det dertil indrettede Kurhus og bestod her i kolde Afrivninger, Bassinbade, Fod- og Sædebade, Svedning i uldne Tæpper eller fugtige Lagener, dels ved de uden for Anstaltens Terræn indrettede 3 Douchebade. Bruserne i disse kunde indstilles til at give „Støvregnbad, Regnbad og Plaskregnbad". Vandet, der var 6 à 7 Gr. Reaumur, blev fra Kilderne af Trykpumper sat op i en Beholder, saaledes at Faldhøjden kunde blive indtil 28 Fod. En fjerde Douche var indrettet ved Damernes Søbade paa „Christiansro" og forsynedes fra en derved boret artesisk Brønd.

Ved Siden af Badningen skulde Kurgæsterne „drikke Brønd", en for hver Gæst af Badelægen nærmere fastsat Vandmængde.

For Kurgæsternes Diæt bringer „Klampenborg Badetidende" følgende almindelige Regler, der neppe er helt i Overensstemmelse med moderne Anskuelser:

„Alphabetisk Fortegnelse over saadanne Spise og Drikkevare, der ere gavnlige eller skadelige for Brøndgjæster:

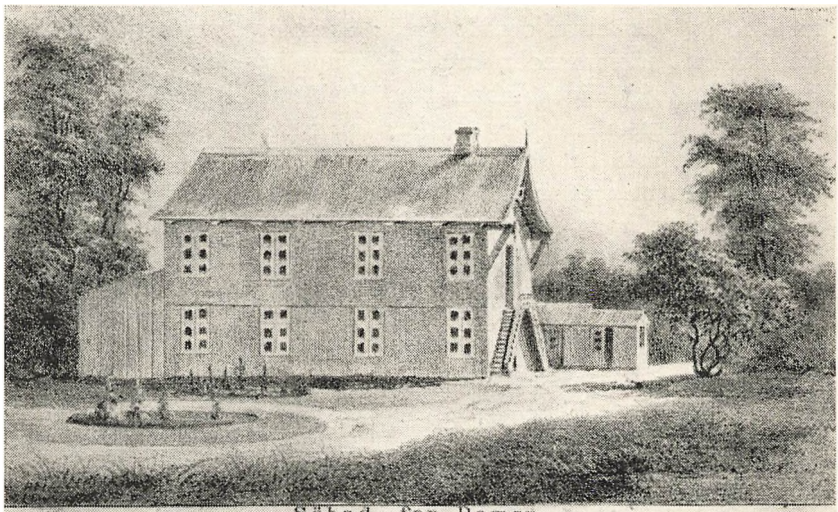

Söbad for Damer.

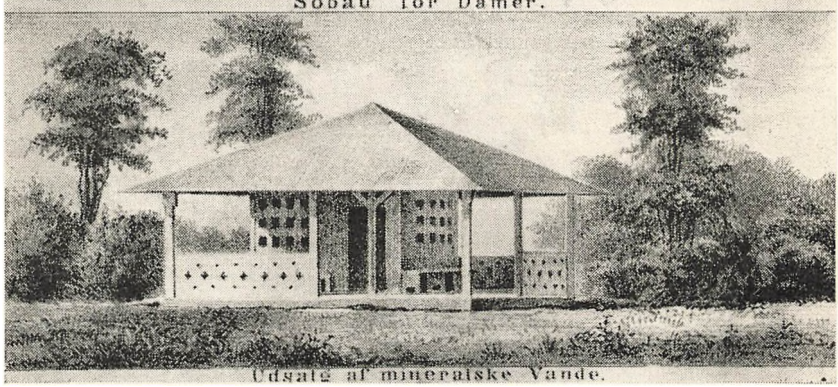

Udsalg af mineralske Vande.

A. Hvad der er Brøndgjæsterne tilladt at drikke:

Biskop — Bouillon — Cacao - Chokolade (i meget ringe Qvantitet og uden Kryderi) — Grynvelling - - Kaffe — Mandelmelk — Melk (ikke for fed og ikke brugt som sædvanlig Drikke) — Sukkervand — Vand (ikke altfor koldt) — Varmtøl (i ringe Qvantitet) — Øl (almindeligt).

B. Hvad der er Brøndgjæsterne forbudt at drikke:
Limonade — Liqueurs (alle Slags) — Punsch — Rødvin (afbrændt) — Thee - Vine (alleslags hedende).

A. Spiser, som ere Brøndgjæsterne tjenlige:
Agerhøns — Agurker — Asparges (ikke for mange) — Bedekjød — Blomkaal — Brød (Hvede-) — Bønner — Duer — Dyresteg — Fisk (saasom Foreller, Geder, Karper) — Fugle — Grøntsager — Gulerødder — Haresteg — Havregrød — Høns — Kalvekjød — Kartofler (med Maade) — Oxekjød (røget og saltet undtaget) — Pastinak — Sennep — Spinat — Sukkerærter — Æg (blødkaagte, ikke haarde).

B. Forbudne Spiser for Brøndgjæster:
Aal — Abrikoser — Agurker (som Salat) — Andekjød — Blaabær — Blommer — Bælgfrugter — Championer — Fedt (al Slags dyrisk) — Frugt (nyplukket) — Gaasekjød — Hindbær — Iis (saavel med Frugt som Vanille) — Jordbær — Kaal — Kager — Kapers — Kirsebær — Krebs — Kryderier — Kørvel — Lax — Lindser — Løg — Meloner — Muslinger — Ost — Peberrod — Petersilie — Posteier — Pærer — Pølse (alle Slags) — Qvæder — Reddiker — Roer (hvide) — Salat (grøn med Eddike og Olie) — Sardeller — Sild — Stikkelsbær — Svinekjød — Syre — Trøfler — Tyttebær — Tørfisk — Æbler — Ærter (tørrede) — Østers."

Man maa jo haabe, at det trods alt er lykkedes at fremtrylle nogenlunde hyggelige Menuer til de ikke sjældne Festmaaltider, der senere skal omtales.

Prisen var for Kurgæster 10½ Rdl. om Ugen for Ophold, fuld Forplejning, Lægetilsyn, Benyttelse af Kildebade, Badebetjening i selve Kurhuset samt Opvartning. Søbadegæster betalte 3½ à 4 Rdl. ugentlig for Lejlighed. Endelig betaltes enkelte Bade efter følgende Takster: Søbad 12 Sk., Douchebad 16 Sk., varmt Bad 32 Sk., Svovl- eller Klorbade 48 Sk., Urtebad 56 Sk., Jernbad 64 Sk.

Hvorledes virkede saa Behandlingen paa de forskellige Patienter? Beretningen om Anstaltens første Sæson, 1845, meddeler følgende: Anstalten var besøgt af 32 Patienter med for største Delen meget langvarige og haardnakkede Sygdomstilfælde. Der nævnes: Nervesvækkelse, Hæmorrhoider, Spinalirritation, Hypokondri, Blegsot, Hysteri, Rheumatisme, Kirtelsyge, Gigt, Skrivekrampe, Krampeslag, Vand i Brystet, svækket Fordøjelse, Melankoli, Hukommelsestab, Lamhed. Af de 32 Patienter forlod

11 Anstalten fuldt restitueret. 14 i større eller mindre Bedring, og endelig havde Kuren paa de resterende 7 ingen synderlig Virkning. Et Udpluk af Gæstebogen giver følgende Navne: Gehejmekonferensraad Bornemann, Grosserer A. D. Tutein, Friherreinde Taube, Prinsesse Pignatelli Ruffo, Fru Dannemand, Prof. Munch fra Kristiania, Gaardejer Niels Christophersen, Her-

Cottager ved den vestlige Kørevej.

stedøster, Fabrikant Blumensaadt, Odense, Gaardejer Søren Christensen, Skovlund, Proprietær Jens Guldborg, Vintappergaarden, samt svensk Marineløjtnant Ullgren.

Selve Vandkurens Stilling i Foretagendet kan nogenlunde nøgternt præciseres saaledes: I 1845 var den det centrale, men allerede i det følgende Aar begynder det mondæne Moment at trænge sig i Forgrunden. Endnu i 1847 formaar Vandkuren at spille en Rolle, men glider derefter hurtigt over til at blive en Biting. Saaledes bragte 1854 kun 7 Vandkurbehandlinger, og 1855 kun 6. Douchebadene henstod saa godt som ubrugte. Vandkuren som Universalmiddel var jo nok noget opreklameret og

mødtes hurtigt med Skepsis. Ogsaa den skildres i „William og Emma" paa følgende Maade:

„Vand er den bedste Drik baade for Syge og Sunde, for alle Aldere, Kjøn og Temperamenter. Det styrker Maven, vedligeholder Appetiten, forfrisker Blodet og befordrer Cirkulationen. Det virker ind paa Humeuret, opmuntrer Sindet og dæmper Lidenskaberne, saa det er umuligt at blive hidsig. Der er ingen Sygdom,

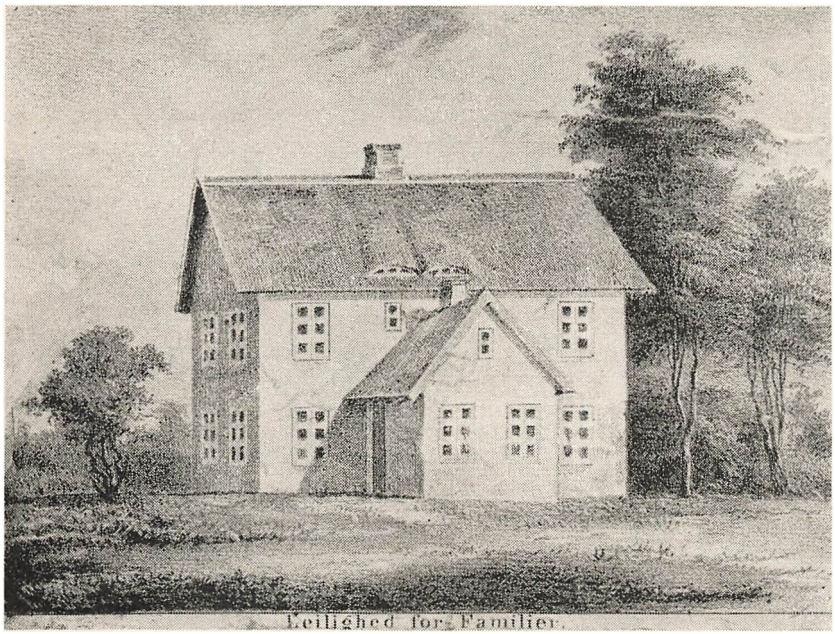

som kan modstaae det. Jeg har idag læst en Bog, der indeholder hele 188 Sygdomme, som alle blive kurerede ved Vandet. Det hjælper mod Gigt, Podagra, Mavekrampe, Kortaandethed, Pest, Kopper, Hovedpine, Blodspytning og Cholera; det curerer øjeblikkelig Snue, Hoste, Forkjølelse, Næseblod, Ørepine og Tandpine; det er et ufejlbarligt Middel mod Apoplexi, Hypochondri, Melancholi, Hypertrophi, Epilepsi, Dyspepsi, Dysenteri og Svineri; . . . Jeg har læst i samme Bog om en Mand, der Klokken 11 om Formiddagen blev rørt af et Slagflod; Lægerne erklærede, at han var steendød; man bader ham i iiskoldt Vand, svøber ham ind i vaade Lagener og lægger ham derpaa i hans Seng, og præcis Klokken tre om Eftermiddagen er den døde Mand saa frisk som en Fisk og sætter sig tilbords med sin Familie".

Holbergs Henrik kunde ikke have skildret det stort mere flatterende.

Midt i alle Lidelserne virker Beretningen om Festerne behageligt opmuntrende, og det lyder næsten helt utroligt, at en af de 7 Patienter, der forlod Klampenborg uden Helbredelse, led af Melankoli. Klampenborg blev lige fra første Færd en yndet Skuesplads for folkelige og mondæne Fester, nationale Møder og internationale Kongresmiddage. En Gennemgang af Festernes Række i 1846 giver et ganske hyggeligt Billede af en Sommer paa Klampenborg.

Den 21. Juni havde Badeanstalten Besøg af Kong Chr. 8. og Dronning Caroline Amalie. I Majestæternes Følge befandt sig Prins Frederik Ferdinand og Prinsesse Caroline, Prins Christian af Glyksborg (senere Chr. 9.) og Prinsesse Louise samt flere andre kgl. Herskaber. Gæsterne modtoges ved Indkørselen med Fanfarer og Kongesalut, og i den ved Koncertsalen indrettede Kongepavillon tolkedes følgende pompøse Tak til Kongen:

Taknemligt hilses Du, o elskte Drot!
Paa dette Sted, Din Kongelige Naade
For Folket hengav — ei til Glæde blot,
Men og til Trøst, til Lægedom og Baade.
En nysudfoldet Spire end Du seer,
Men, pleiet ømt, skal Sundhedskraft den gives
Og Glands og Farvepragt! Dog hvis det skeer,
Ifald den lykkes, hvis den herligt trives:
Da skal den Gren, som af Din Skov Du brød,
Indslynge smukt sig i den friske, grønne
Udødelige Krands om Kronen rød,
Hvormed Dit Folk taknemligt Dig vil lønne.

Efter at der var serveret Forfriskninger, promenerede de høje Herskaber i Parken og besaa Anstaltens Indretning.

En Uges Tid senere gentog Dronningen Besøget ledsaget af sin Broder, Hertugen af Augustenborg, og i Midten af Juli kom Kongeparret igen, denne Gang med Kong Oskar 1. og Dronning Josephine af Sverige og Norge, Kronprins Frederik (7.) af Danmark og Kronprins Carl (15.) af Sverige og Norge. Det var en af Anstaltens allerstørste Dage.

Den 29. Juli var en stor Kaproning besøgt af over 7000 Tilskuere, og den følgende Dag ankom sejlende til Bellevue fra Helsingborg og Ramlösa et Selskab paa ca. 150 svenske Damer

og Herrer. Der improviseredes i Hast et Fællesmaaltid med paafølgende Bal, Kanonerne drønede, Blaalys flammede, Taler afløste Taler, ingen mere beaandet og elegant end den svenske Professor, senere Biskop Johan Henrik Thomander.

En af Cottagerne.

Lørdag den 2. August var Fiskerne fra Taarbæk med deres Familier indbudt til Dans i Koncertsalen. De mødte i Optog med Flag og under Sang Kl. 7, Anstaltens Bestyrelse aabnede Ballet, der varede til Kl. 11, og „den utvungne, overgivne Lystighed, som uafbrudt herskede under samme, uden nogensinde at udarte til Tøilesløshed eller fremkalde Uordener, morede i høj

Grad det tilstedeværende Publicum, der, uden i ringeste Maade at genere de Dandsende, havde uhindret Adgang til Salen, og af hvilket efterhaanden Flere deltoge i Dandsen".

Den 6. August aflagde 200 Damer og Herrer med Damperen „Sultan" Genvisit i Helsingborg. De modtoges ved Indsejlingen af et svensk Musikkorps, det svenske Kongepar aflagde Besøg ombord, og Dagen sluttede med en stor Fest i Ramlösa.

Naar man ved Siden af al denne Festlighed til daglig kunde finde Gynger, Kastespil og Keglebane, var det ikke mærkeligt, at det kun faa Aar ældre Tivoli begyndte at føle Konkurrencen generende. En „Dansk Sømands-Fest" paa Klampenborg havde den 6. Sept. samlet op imod 8000 Deltagere, og „Klampenborg Badetidende" bragte nogle faa Dage senere følgende Udgydelse:

„Da »Klampenborg Badeanstalt« annoncerede sin »danske Sømandsfest«, lod Tivoli, til sin Geburtsdag, opføre en »Dansk Drengefest«, som det repeterede til Entrepreneurens Benefice. I Søndags, da Sømandsfesten blev afholdt, gav Tivoli en »Dansk Søndagsfest«, hvori danske Drenge-Folkeforlystelser og andre Drengeløier udgjorde den charakteristiske Bestanddeel. Disse Løier gjentog det i Onsdags som en »Dansk Onsdagsfest«, og igaar lod Tivoli, under Titel af »dansk Landmandsfest«, opføre en heel Parodi paa Sømandsfesten, i hvilket Product af Hr. Carstensen den flaue og fade Drengevornhed er dreven til den høieste Potents".

Skæbnen kan være mærkelig ironisk. Da 9 Aar senere Atlanterhavet laa mellem Hjaltelin og Klampenborg, var det den fra Amerika hjemvendte Georg Carstensen, der arrangerede „Festinoer paa Klampenborg, efter at hans eget Tivoli havde lukket sig for ham.

Sommerens Fester kulminerede 1846 i et storslaaet Arrangement paa Kongens Fødselsdag den 18. September. Til denne Fest havde Anstaltens Bestyrelse indbudt Bønderne fra Gjentofte og Lyngby Sogne foruden Taarbæks Fiskere. Hovedindgangen var dekoreret med en Æresport, Parken smykket med orientalske Lamper, og ved Koncertsalen luede Kongens Navnetræk i Transparent. I Ballet deltog Bønderne, Fiskerne og Anstaltens Gæster. Da de indbudte forlod Klampenborg, var Parken oplyst med bengalske Blus.

Hver Søndag, Onsdag og Fredag var der i Koncertsalen „Concert à la Strauss", medens Salen hver Tirsdag Aften var forbeholdt Kurgæsterne til Dans fra Kl. 6-11. Alle, der ikke var

Kurgæster, maatte betale 12 Sk. i Entre til Anstaltens Terræn. Vi mindes i denne Forbindelse Anders Tikøb, da han passerede „Saksen", de to lange Bænke ved Koncertsalen, hvorfra Stamgæsterne tog Maal af de mere tilfældigt besøgende.

En Episode, der med Udspring i en af Badeanstaltens Fester sendte sine Dønninger uden for dennes Enemærker, kom til at ramme Enkeltmand meget føleligt. Manden var Baron Iver Hol-

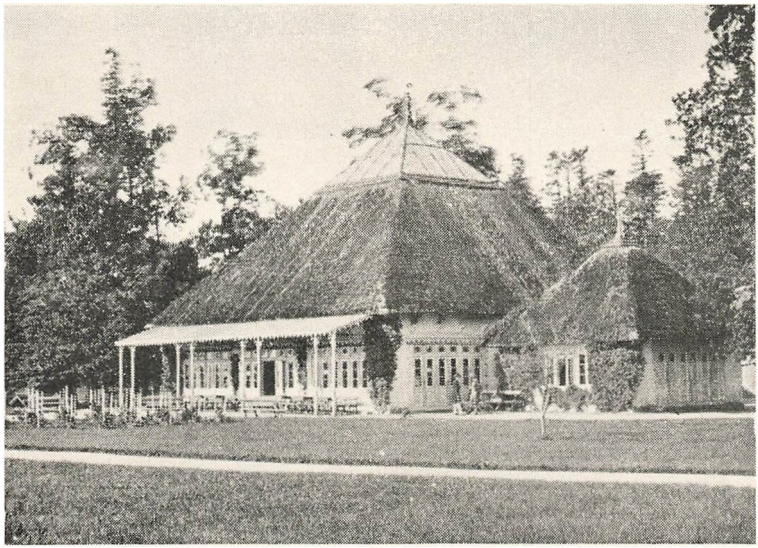

Koncertsalen.

ger Rosenkrantz, der har skildret Episoden i sine Erindringer. Digteren Goldschmidt, der den paagældende Sommer var Gæst paa Klampenborg, havde i sit Blad „Corsaren" bragt en nærgaaende Tegning af Kong Chr. 8. Dette fandt Rosenkrantz meget oprørende, og da han, der ligeledes var Klampenborggæst, en Dag opdagede, at Goldschmidt havde indtegnet sig til en Fest, til hvilken Baronen stod som Medindbyder, svarede han med at lade sit eget Navn slette af Listen, da han, som han udtalte sig, ikke vilde være bekendt at være i Selskab med „Corsaren"s Redaktør. Denne Udtalelse blev af velvillige Sjæle refereret til Goldschmidt, og i det følgende Nummer af Bladet — og for øvrigt saa længe det eksisterede — figurerede Baronen som „Corsarens Liggendefæ". Saaledes latterliggjort af en Pensel, der forstod at male med saftige Farver, kom han i Folkemunde og

kunde i mange Aar ikke gaa uden for sin Dør, uden at Raabet „Corsarens Baron" lød efter ham. Han fik Tilbud nok om for 25 Rdl. at faa Goldschmidt korporlig afstraffet, men over en saadan Fremgangsmaade fandt Rosenkrantz sig hævet.

Som Udflugtssted havde Klampenborg Bad altsaa haft et ganske godt Anslag. Det første Aar besøgtes Stedet foruden af

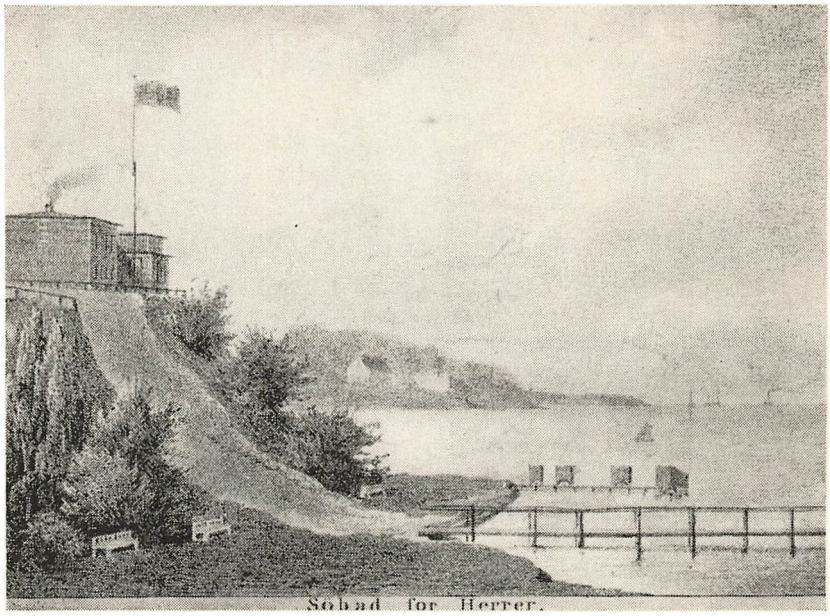

„Skrænten".

de faste Gæster af 6746 entrebetalende Gæster, og i 1846 af 13552, altsaa mere end det dobbelte. Den Indtægt, som flød heraf, var afgjort værd at tage i Betragtning, eftersom hele Etablissementet meget langt fra blev den Guldgrube, dets Fædre havde ønsket og haabet. Aktieudbyttet blev i 1845 ikke 18, men kun 2½ pCt., i 1846 1 pCt. og i 1847 slet intet, og med Undtagelse af 3 Regnskabsaar, da man kunde udbetale 1 pCt., vedblev Udbyttet indtil 1871 at være 0. Det vil faktisk sige, at Selskabet meget ofte var i Vanskeligheder eller ligefrem paa Fallittens Rand. Mange af Anlæggene havde været alt for dyre og kunde slet ikke forrente sig. Dette gjaldt saaledes baade „Skrænten" og „Christiansro", og man søgte at bøde paa Miséren ved i Aarene 1847—50 at udleje begge disse Ejendomme til Staten,

der her indrettede en Karantænestation, en „Contumaz-Anstalt", som den benævnedes i Datidens Presse. Denne Institution var bestemt til at modtage sunde rejsende fra kolerasmittede Havne, medens virkelige Kolerapatienter fremdeles henvistes til Karantæneanstalten paa Kyholm. De til Anstalten ved Taarbæk bestemte Bygninger afspærredes med Palisadehegn. Som Karantænelæge ansattes Dr. Hjaltelin.

En ikke helt almindelig Episode tildrog sig her i Eftersommeren 1848, da en udenlandsk Legationsraad nægtede at underkaste sig de normerede 10 Dages Karantæne, men med Magt vilde gøre Ende paa det „Komediespil", man efter hans Mening vilde drive med ham. Hjaltelin rekvirerede militær Assistance, og fra Københavns Garnison detacheredes et Kommando til at holde Vagt ved Anstalten, indtil Legationsraadens Karantæne var udløbet.

I 1852 realiseredes „Skrænten", der stod Selskabet i 20 000 Rdl., for kun 5 600 Rdl. Stedet laa for langt borte fra de øvrige Anlæg og var paa Grund af manglende Kystsikring alt for kostbart at vedligeholde. Krybben var tom. Og saa begyndte Hestene at bides.

Paa Generalforsamlingen i Dec. 1845 havde man nedsat en Kontrolkomité, i hvilken blandt andre en Fuldmægtig Hellmann havde faaet Sæde. Denne havde i sin Tid været Liunges Konkurrent til Kasserer- og Bogholderstillingen, og da der nu opstod Gnidninger mellem disse to, stillede Anstaltens Inspektør, Bøggild, sig paa Liunges Side. Paa Generalforsamlingen det følgende Aar førtes der Klager over de to Funktionærer. Man talte om Forsømmelighed, Opsætsighed m. m., og man forsøgte at vælte Skylden for det daarlige Udfald af Aaret 1846 over paa dem. Da samtidig Bestyrelsen for at kunne klare de 2 pCt. Udbytte førte en Indtægtspost fra Formueregnskabet over paa Driftsregnskabet, blev den udsat for stærke Angreb i Flyveposten. Ganske vist forsøgte Hellmann i Berlingske at forsvare Bestyrelsens Handlemaade, men paa en ekstraordinær Generalforsamling, der blev meget stormfuld, vedtoges det at nedsætte et Udvalg til Undersøgelse dels af Aarsagerne til den økonomiske Misére, dels af Bestyrelsens og de to Funktionærers Forhold. Dette Udvalgs Betænkning dadlede Bestyrelsens Administration og Regnskabsaflæggelse samt indstillede Liunge og Bøggild til Afskedigelse. Flyveposten kritiserede denne Afgørelse, og Liunge og Bøggild forsvarede sig i en Pjece paa

66 Sider, hvori navnlig Hellmann maatte staa for Skud. Endvidere anlagde de Sag mod Selskabet paa Grund af Afskedigelsen. Medens Hof- og Stadsrettens Dom gik de to Sagsøgere imod, vandt de siden ved Højesteret. Bøggild opnaaede dog kun en Erstatning paa 400 Rdl. for Opsigelse med for kort Varsel, medens Liunge fik tilkendt 6 177 Rdl., og Selskabet forpligtedes til at genansætte ham. Han afgik først i 1877 paa

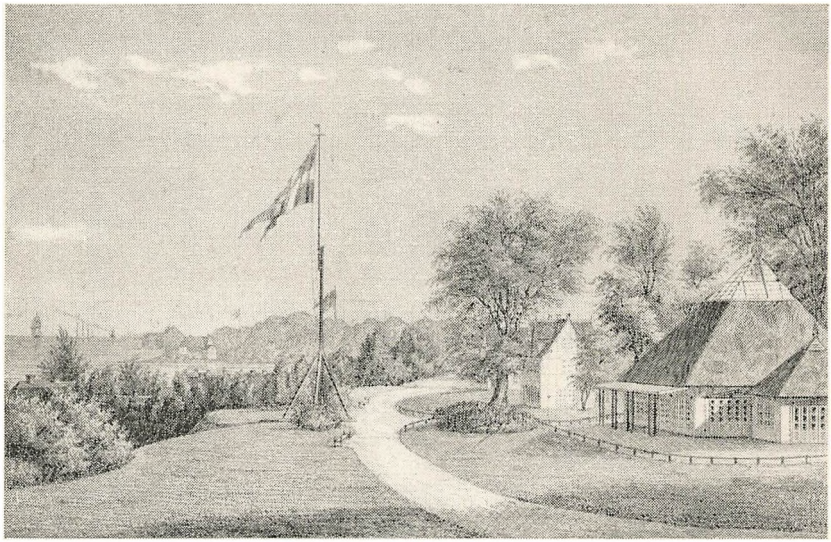

Hovedpromenaden.

Grund af Alder. Sagens Udfald blev et økonomisk Slag for Selskabet. Der var bestandig Ebbe i Kassen, og Bestyrelsen tillige med et i 1853 dannet Repræsentantskab maatte jævnlig forstrække den, indtil likvide Midler indkom.

En Aarsag til den daarlige Økonomi, som Udvalget imidlertid ikke kunde pege paa, var sikkert den ganske utidssvarende Forbindelse med Hovedstaden. De bestaaende Trafikmidlers Kapacitet var ikke overvældende; herpaa bødede dog en efter Tiden og Forholdene jævnt god Forbindelseshyppighed baade ad Landevejen og Søvejen. Landforbindelsen besørgedes af Omnibusser, der udgik fra forskellige Steder i København. Saaledes kørte Omnibusserne „Hertha" Nr. 1 og 2 5 Gange daglig i hver Retning fra Store Købmagergade 13, „Merkurius" 4 Gange daglig fra Silkegade 17 og endelig „Figaro" paa Onsdage

og Fredage 1 Gang i hver Retning fra Borgergade 140. Til at besørge Forbindelsen ad Søvejen havde man i Newcastle for et Beløb af 21 000 Rdl. indkøbt de to smaa, lyseblaa Dampere „William" og „Emma", der udgik fra Kvæsthusgade og sejlede 3 Gange daglig i hver Retning, paa Søn- og Helligdage endog 9 Gange. „William" og „Emma" blev efter to Aars Forløb lavet om til Bugserbaade, fordi Rutefarten ikke kunde svare Regning, men inden denne Overgang til en mere prosaisk Tilværelse var de altsaa gennem H. P. Holsts førnævnte Vaudeville gaaet over i Litteraturen.

For et initiativrigt Gemyt som Hjaltelin maatte disse Trafikforhold synes utilfredsstillende. Han indsaa, hvilke Muligheder en Jernbane vilde kunne skabe, ikke blot for Badeanstalten, men for hele Oplandet, og han arbejdede straks fra Anstaltens Start med et Projekt til en Bane fra Nørrebro over Hellerup til Klampenborg. Med Udgangspunkt i en — meget skønsmæssigt — udført Beregning af Indkomsten af Bommen ved Vibenshus mente han at turde anslaa det aarlige Antal af rejsende mellem København og Klampenborg til ca. 960 000 Personer eller 480 000 fra København og samme Antal tilbage. Sammen med Kaptajn Tscherning og to engelske Ingeniører havde han udarbejdet Planer til Banen og var naaet til følgende Kalkulation:

Anlægsudgifterne skulde andrage ca. 1 200 000 Rdl., heraf til Ekspropriationer 20 000 Rdl.

Aarlig Indtægt	ca. 222 500 Rdl.
„ Udgift	ca. 45 000 „
Aarligt Overskud	ca. 177 500 Rdl., hvilket vilde betyde et Udbytte paa 14,79 pCt.

Ved kgl. Resolution af 18. Jan. 1845 fik Hjaltelin Tilladelse til at lade foretage de fornødne Nivellementer, og i Maj samme Aar ansøgte han derpaa om Koncession paa Anlæg og Drift af en dobbeltsporet Bane til Klampenborg.

Medens Forslaget i Københavns Borgerrepræsentation blev modtaget med Velvilje, mødte det afgjort Modstand i Amtsraadet, der krævede Amtet holdt skadesløst, naar Indkomsterne af Vejbommene formentlig vilde blive bragt til at dale ved Anlæg af en Jernbane. Fra 10 af Egnens Hartkornsejere, deriblandt Grosserer A. N. Hansen paa Øregaard, rettedes til Regeringen en Henvendelse, i hvilken der principalt fremsattes Andragende om, at Planen ikke approberedes, da Anlægget vilde tilføje

deres Ejendomme Tab, og subsidiært om, at Erstatning ved Ekspropriation i givet Tilfælde maatte henvises til privat Overenskomst.

Ved en kgl. Resolution af 13. Juni 1845 modtog Hjaltelin den ønskede Koncession, naar han kunde godtgøre at have opnaaet Overenskomst med de paagældende Grundejere om Afstaaelse af de fornødne Parceller. Dette var en meget farlig Bestemmelse, da en enkelt Grundejer saaledes kunde vælte hele Planen.

Det viste sig da ogsaa hurtigt, da Hjaltelin kom i Gang med disse Forhandlinger, at Afstaaelsesprisen kom til at ligge paa 2500—3000 Rdl. pr. Td. Land. De 20 000 Rdl., der var anslaaet til Ekspropriationsudgifter, steg derved til mere end det tidobbelte. Men efter 11 Maaneders Forløb meddelte Hjaltelin, at alle Overenskomsterne nu var i Stand, og udbad sig Tilladelse til at begynde Aktietegningen. Denne skulde i de første 3 Uger være forbeholdt Aktionærerne i Badeanstalten. Kapitalen skulde udgøre den kalkulerede Anlægssum 1 200 000 Rdl., fordelt paa Aktier à 100 Rdl.

Da Regeringen nu forlangte „mere betryggende Garanti" og bl. a. for de eksproprierede Arealer krævede Legitimation fra de kommunale Myndigheder, satte Hjaltelin sig straks i Forbindelse med Kæmneren i København og Sogneforstanderskabet i Gjentofte, men derefter ligger Sagen ganske død i 6 Aar; først i December 1852 meddeler Hjaltelin Regeringen, at han har maattet stille Foretagendet i Bero paa Grund af ugunstige Konjunkturer. Han meddeler samtidig, at andre, efter hvad man siger, nu vil i Gang med Sagen, og anmoder derfor om, at Koncessionen fremdeles maa være ham reserveret. Da dette ikke kunde blive ham tilstaaet, maatte han opgive Projektet. Da det i 1863 blev til Virkelighed, havde Hjaltelin for længst opgivet enhver Forbindelse med Klampenborg Vandkur-, Brønd- og Søbadeanstalt.

Efter Regeringens Ønske var Hjaltelin nemlig i 1851 rejst til Island for at foretage en Undersøgelse af nogle Svovlminer. Han kom tilbage til Danmark i 1852, men tog fra den følgende Sommer for bestandig Ophold i Island, hvor han i 1855 blev Landfysikus.

Hjaltelin var utvivlsomt en Mand med baade store og gode Idéer og navnlig med en stærk Tro paa disse Idéers Levedygtighed. Men Beregningernes Overfladiskhed og alt for sangvin-

ske Opstilling røber samtidig ikke saa lidt af en Fusentast. Det maa dog sikkert indrømmes ham, at havde han ikke hos Amtsraadet mødt den stædige Modstand, som han afgjort ikke kunde forudse, var Klampenborgbanen antagelig paa hans Initiativ blevet ført ud i Livet en halv Snes Aar, før det virkelig skete. Meget vilde dermed have været anderledes.

Som Vikar for Hjaltelin under Rejsen til Island fungerede Læge V. S. A. v. Rosen, der havde været Underlæge paa Korvetten „Galathea" under Jordomsejlingen i 1845—47. Efter Hjaltelins endelige Løsgørelse fra Badeanstaltens Tjeneste overtog v. Rosen hans Stilling som Badelæge og hans Plads i Bestyrelsen. Denne Ordning blev imidlertid ikke til Glæde for nogen af Parterne. v. Rosen kunde ikke enes med sine Kolleger i Bestyrelsen og udtraadte derfor deraf, og da han blev opsagt som Badelæge fra Udgangen af Oktober 1859, nægtede han at vige, hvorefter Bestyrelsen ved Kongens Foged lod ham udsætte af hans Bolig paa Klampenborg. Han anlagde derpaa Sag mod Selskabet og krævede en Erstatning paa 2000 Rdl., og da Dommen gik ham imod, indgik han til Regeringen med Ansøgning om, at Hjaltelins Privilegium maatte blive ham overdraget. Heller ikke her havde han Heldet med sig. Derimod lykkedes det trods Liunges Modstand Bestyrelsen at faa Privilegiet overført til Aktieselskabet fra 1860 indtil Hjaltelins Død. Denne Bestemmelse ændredes i 1863, saaledes at Selskabets Ret fik Gyldighed i 50 Aar mod en aarlig Afgift til Statskassen paa 150 Rdl. Samtidig forlængedes Lejemaalet af Skovfogedboligen ved Anstaltens Hovedindgang ligeledes med 50 Aar mod en Afgift paa 1000 Rdl. om Aaret.

Klampenborgbanens Aabning i Sommeren 1863 kunde vel ikke med eet Slag bringe en Guldstrøm til at flyde mod Badeanstaltens Kasse, men at Betingelserne for Etablissementets Liv og Trivsel hermed havde faaet en betydelig lysere Tone, maatte selv den mest skeptiske erkende. Bestyrelsen besluttede da under Indtryk heraf at lade opføre en ny Restaurations- og Hotelbygning. Om dette Arbejde skriver „Fædrelandet" i Januar 1866:

„Den nye Restaurations- og Hotelbygning er i Begyndelsen af forrige Maaned bleven paabegyndt, og Arbejdet er, begunstiget af det ualmindelig milde Veir, skredet saa rask fremad, at

ei alene Grunden til det Hele paa lidet nær er opmuret, men ogsaa endel af Murene op til Stue-Etagen opført, saa at man kan gjøre sig et Begreb om Omfanget af dette betydelige Foretagende, ligesom ogsaa Terrainets Rydning viser, hvor særdeles heldig Byggepladsen er valgt. Vidtstrakte Kjælderrum, blandt hvilke ogsaa en Iskjælder, ere udgravede ved Siden af Hoved-

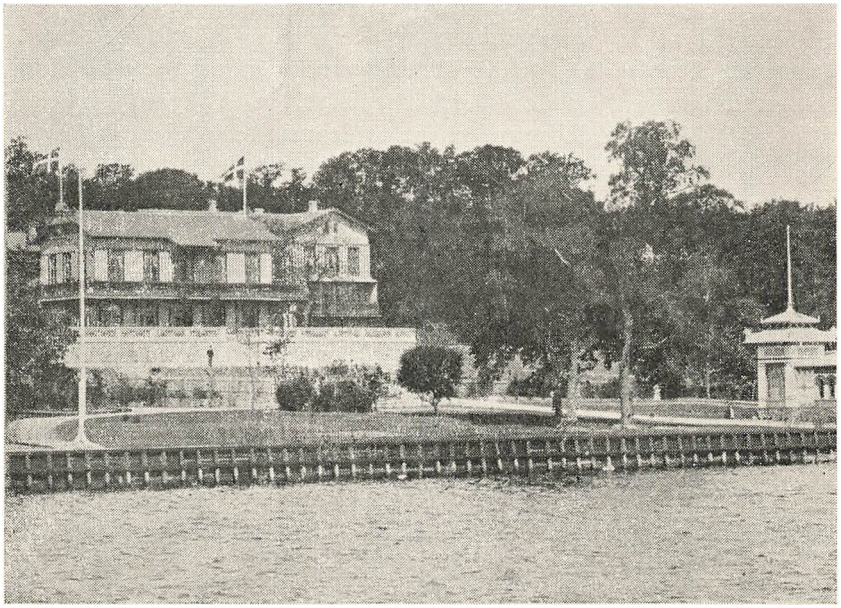

Badehotellet.

bygningen i den for Restaurationen bestemte vestlige Fløi. Den hele forhenværende saakaldte Oekonomibygning er bleven nedbrudt, og paa dens Terrain opføres nu Nordsiden af den til Restaurationen stødende Hovedbygning. Man faaer derfra en vid Udsigt over Sundet.

Der hersker i det Hele en travl Virksomhed paa Badeanstalten, og ligeledes flere Steder i dens Nærhed, hvor (i den nordlige Del af Taarbæk) 6 à 7 mindre Byggearbeider ere i fuld Gang. Prisen paa Byggegrunde og Eiendomme i Klampenborg-Stationens Nærhed ere i stadig Stigen. Medens i Efteraaret den hele ubebyggede Jordstrækning fra Taarbæks Kro op mod Trepilelaagen blev solgt til Bebyggelse i Parceller for 250 Rdl. pr. Skp. Land (foruden aarlig Afgift), er der nylig

kjøbsluttet om en Del af Strandmarken ud for Bellevue paa henimod ½ Tde. Land (5000 Qvadratalen) for 1 Rdl. pr. Qvadratalen. — Sommerleilighederne i Taarbæk ere for næste Sommer saa stærkt efterspurgte, at de fleste allerede nu ere bortleiede, og hver Dag Veiret er nogenlunde smukt bringer Jernbanen nye Lysthavende derud".

Den nye Hotelbygning var tegnet af Stadsbygmester Nebelong. Til Afholdelse af de med dette Byggeforetagende forbundne Udgifter havde man optaget Laan til et samlet Beløb af 70 000 Rdl. Men disse Midler slog ikke til; da Hotellet stod færdigt, var Haandværkernes Tilgodehavende endnu 15 000 Rdl., og Kreditorerne besluttede derpaa, da anden Vej ikke syntes fremkommelig, at lade foretage Arrest i Bygningen. Disse Forhold medførte, at Bestyrelsen, hvis Formand var Landstingssekretær Dessau, maatte afgaa. En Generalforsamling i 1866 vedtog nye Statutter. Bestyrelsen paa 3 Mand erstattedes af een Bestyrer, valgt af Repræsentantskabet. Det blev Overretsprokurator N. C. A. Nissen, hvem det efter mange og lange Forhandlinger lykkedes at tilfredsstille Haandværkerne med 15 pCt. kontant og for Restbeløbet en Obligation, der efterhaanden skulde afdrages.

Man blev ikke staaende ved de Udvidelser og Forbedringer, der fandt Sted i 1866. To Aar senere forskønnedes Terrænet med Anlæg af nye Spadserestier, især i Nærheden af Koncertsalen; desuden blev Stien neden for Skrænten mod Strandvejen forlænget mod Syd med en saakaldt „Badevej", der fra „Langelinie" førte ned til Badelaagen lige over for Herrebadene, som var flyttet længere mod Syd, ligesom de varme Bade var henlagt til Stranden og nu blev givet med salt Vand.

Hele Anstaltens Terræn var nu aabent for alle: dog maatte man til den nordlige Del, hvor Koncertsalen laa, paa Koncerteftermiddage betale en Entré af 8 Skilling. I Maanederne Juni, Juli og August var der daglig Koncert under Ledelse af C. G. Bohlmann.

Fra 1866 havde Restauratør Ginderup, der hidtil havde været Lejer af Badeanstaltens Restauration og Konditori, overtaget Forpagtningen af Badehotellet. Under Ginderups Ledelse fik det nye Hotel snart et udmærket Renommé, og det blev gennem en lang Aarrække nærmest en Regel, at enhver større Festbanket henlagdes til Klampenborg. Men endnu inden Hotellets Tilblivelse havde Klampenborgbanen gjort det muligt at træk-

ke større Folkemængder til Klampenborg. Saaledes fandt der i September 1864 en stor Folkefest Sted til Fordel for Fondet „De faldnes Minde". Da det ved denne Lejlighed gjaldt om at

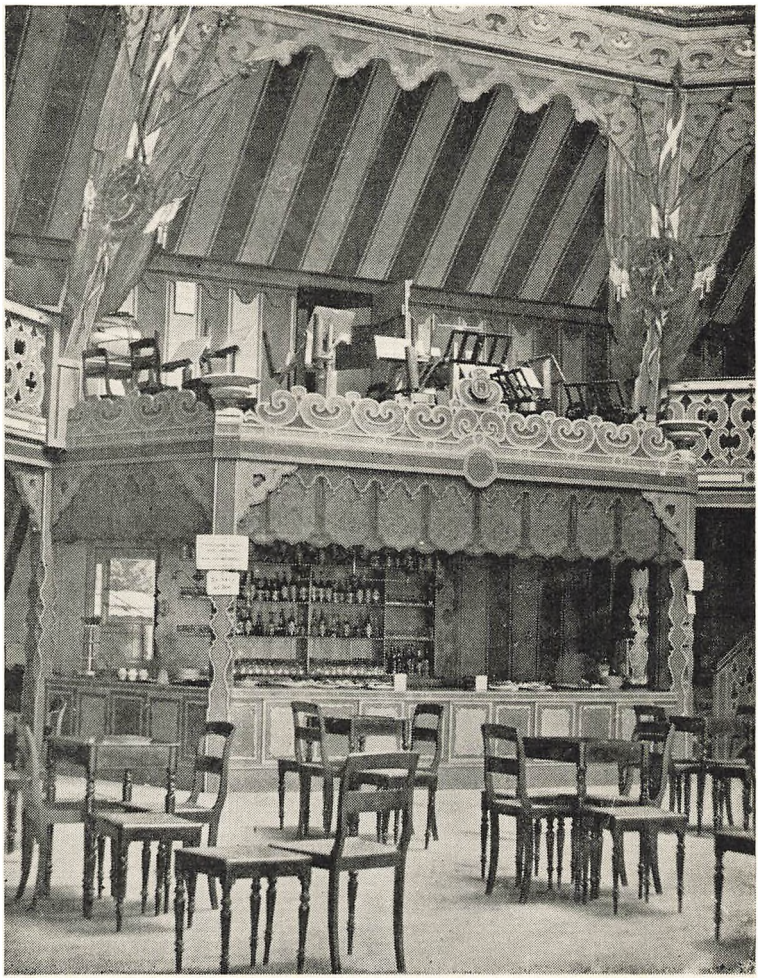

Koncertsalens Indre.

skabe det størst mulige Overskud, var der især lagt Vægt paa den lettere Underholdning; blandt andre optraadte „Professor M. Jackel fra Strado Pistola". Udbyttet blev ca. 5000 Rdl.

I September det følgende Aar præsterede Ginderup sit Mesterstykke. Fra Sønderjylland aflagde 2100 Danske Besøg i

Hovedstaden. De var kommet med Dampskibe til Korsør, fejret paa alle de større Stationer gennem Sjælland og blev ved Ankomsten til København indkvarteret hos private; dog havde Klampenborg Badeanstalt taget 60 af de sønderjydske Gæster i Logi. Den 2. September foretog Sønderjyderne en Udflugt til Dyrehaven, hvor et stort Folkemøde fandt Sted ved „Den slesvigske Sten". Dagen afsluttedes paa Klampenborg Badeanstalt, der havde iført sig sit smukkeste Skrud. Koncertsalen var pyntet med Flag og Blomsterdekorationer, en Mængde Lysekroner og Lampetter var ophængt, og i et stort Telt, 200 Alen langt og 45 Alen i Bredden, serverede Ginderup ved 52 Borde Middagen for 4400 Gæster. Borgmester L. C. Larsen i København præsiderede, og Orla Lehmann tolkede i Hovedtalen Københavnernes Følelser ved at modtage deres sønderjydske Landsmænd.

Som den mest straalende af de Fester, om hvilke Klampenborg i 1800-Tallets sidste Halvdel dannede Rammen, staar utvivlsomt Hundredaarsfesten den 28. Maj 1866 for Landboreformerne paa Bernstorff Gods. Ogsaa ved denne Lejlighed indledes der med et Festmøde ved Eremitagen, fra hvis Altan Kong Christian 9. talte til den forsamlede Folkemængde. Kl. 5 om Eftermiddagen ankom Festens Deltagere til Klampenborg og passerede gennem de to Æresporte, der var rejst ved Badeanstaltens Hovedindgang. Rundt om paa Plænerne stod Obelisker af Gran og Kornaks, prydede med Markredskaber og Transparenter. „Langelinie" var omdannet til en lang Flagallé, og Pladsen foran Koncertsalen smykkedes med Billeder af de Mænd, der havde været virksomme ved Reformernes Gennemførelse, Bernstorfferne og Torkel Baden. Fra den høje Flagstang vajede det Splitflag, som en kgl. Resolution 10 Dage i Forvejen havde givet Badeanstalten Tilladelse til at føre.

I et Telt Nord for Koncertsalen fandt Festmiddagen Sted. Der var 800 Deltagere; blandt Gæsterne saas Ministre og Borgerrepræsentanter, Stiftamtmand og Overpræsident; C. C. Hall præsiderede og holdt Festtalen. Grundtvig, der var en Gubbe paa næsten 83 Aar, deltog i hele Festen og hyldede i en Tale de store Reformer, der havde dannet Indledningen til den danske Bondes aandelige Vækkelse. Hostrups Sang „Frem, Bondemand, frem", lød her for første Gang. Den var skrevet til Lejligheden og første Gang trykt i „Berlingske Tidende" Dagen før Festen. Aftenen gik med Taler, Sang og Dans; ved Midnat

afbrændtes et festligt Fyrværkeri, og Kl. 3 om Morgenen sluttede Festen med 27 Kanonskud.

I August 1867 havde København Besøg af en større Skare franske Deputerede og Journalister. En af Gæsternes Dage i Danmark var viet til en Udflugt i Hovedstadens Omegn. Efter en Frokost paa „Over Stalden" førte et Vogntog Franskmændene ad Jægersborg Allé, gennem Jægersborg og Ermelunden til Eremitagen, videre til Raavad og langs Mølleaaen til Strandmøllen. Dagen sluttede paa det nye Badehotel i Klampenborg; her var det atter Hall og Orla Lehmann, der var Festens Forgrundsfigurer. Efter Middagen underholdt Studentersangforeningen de franske Gæster.

Som Klampenborg Badeanstalt i en Aarrække saaledes havde vist et værdigt og venligt Ansigt ved repræsentative Festligheder, var det kun rimeligt, at den Komite, der tilrettelagde Universitetets 400-Aars Fest i 1879, havde henlagt dennes mere materielle Afdeling til Klampenbord Bad. Festen fik denne Gang en særlig Glans, idet Kronprins Frederik deltog i Middagen og ogsaa tog Ordet, medens Carl Ploug holdt den egentlige Festtale. I det ydre Festarrangement bød Badeanstalten paa en Sensation: Terrænet var elektrisk oplyst.

Endelig skal her nævnes Amerikanistkongressens Fest i 1883. Amerikanistkongressernes Formaal var at søge Oplysninger om alle amerikanske Tilstande, Sprog og Kulturforhold fra Tiden før Columbus, samt at søge udforsket endnu levende amerikanske Naturfolks Etnografi. Den første af disse Kongresser havde været holdt i 1874 i Nancy, de følgende i Luxembourg, Bruxelles og Madrid, og det var paa Forslag af den russiske Gesandt i Madrid, Fyrst Gortschakoff, at Kongressen 1883 blev henlagt til den danske Hovedstad. Det var denne Gang en international Forsamling af Lærde, der holdt sit Indtog paa Klampenborg. Kongressens Præsident var Direktøren for det oldnordiske Museum, J. J. A. Worsaae.

Ad. Rosenkilde giver i sin kendte Fortælling „Anders Tikøb" en fornøjelig Skildring af en Aften paa Klampenborg i 1860-erne. Den jydske Landsbydegn finder sig pludselig staaende midt imellem de to Rækker af Badcanstaltens Stamgæster, der fra deres Pladser paa Bænkene foran Koncertsalen vurderede hvert nyt Ansigt, da hans Ledsager pludselig udbryder: „Nu er du i S a k s e n!" Dette var det folkelige Navn for disse Bænkerader med deres nysgerrige Københavnerpublikum. Thi

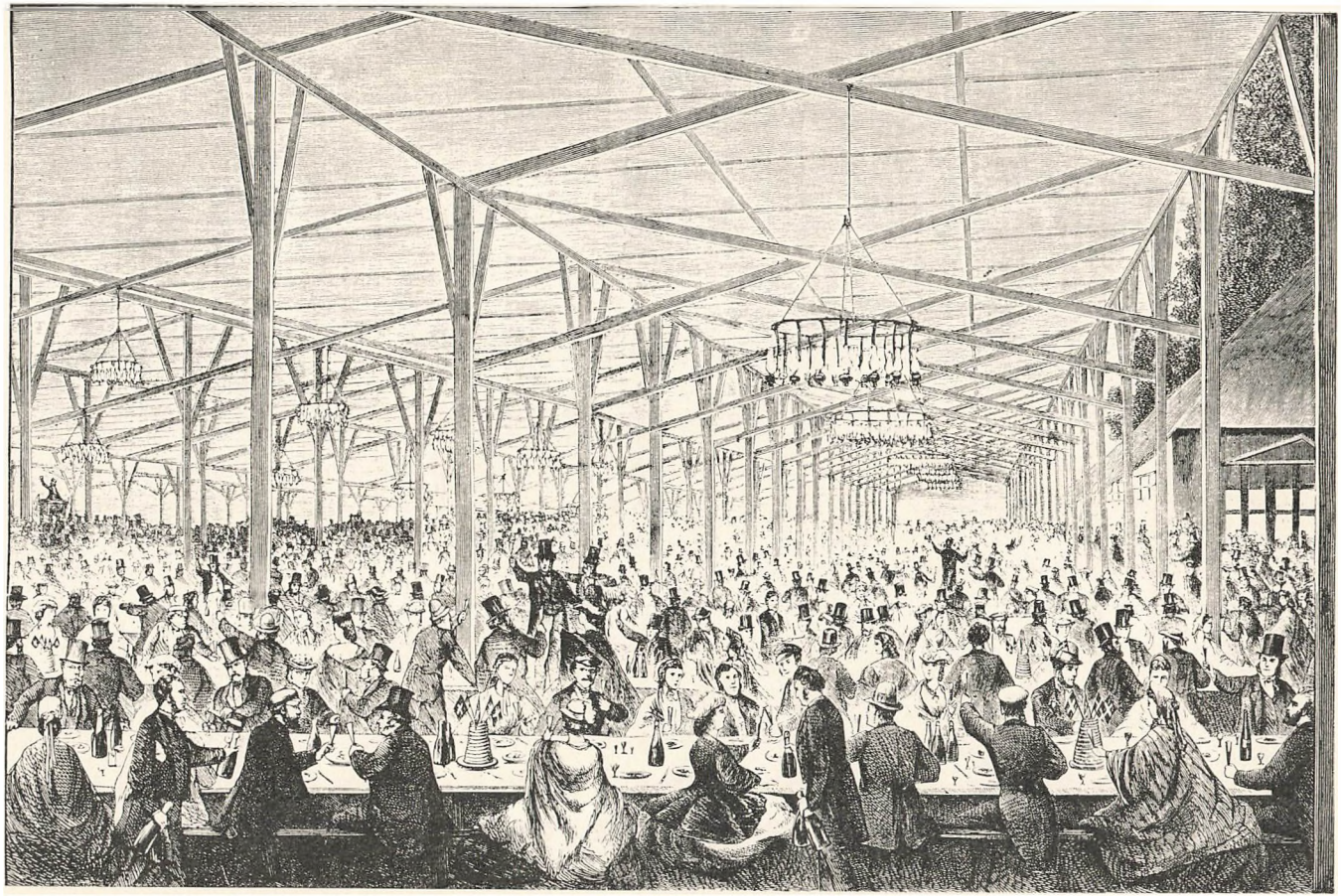

Slesvigerfesten paa Klampenborg den 5. September 1865. Efter „Illustreret Tidende".

selv om det oprindelig havde været tilsigtet at give Klampenborg et internationalt Tilsnit, og selv om det af og til ved særlige Lejligheder virkelig kunde naa noget i denne Retning, var Hverdagens Præg hjemligt nok. „Nutiden" skildrer i 1887 Livet paa Klampenborg i følgende Vendinger: „Gaa igjennem Haven og Parken en Formiddag: De vil se Damerne ligge magelig

Anders Tikøb i „Saksen". Efter „Illustreret Tidende".

henstrakt i deres Hængekøjer og blunde saa smaat over Avisernes nyeste Nye eller se dem sidde og sunde sig oven paa det sidste Glas Kildevand. Ikke Spor af Badesteds-Opstrammethed, ganske hverdagslige Toiletter! — Om Eftermiddagen og Aftenen er der livligere, naturligvis, og elegantere. Men der er dog stadig noget meget Dansk, noget, som i bedste Forstand minder om Tivoli!" — Hvad vilde Hjaltelin have sagt, om han havde læst disse Linier!

Et ganske uskadeligt lille Tilløb gjorde Klampenborg til at blive et dansk Monte-Carlo: der indrettedes en Roulet. Men Politiet, der aabenbart slet ikke havde Blik for de deri indebaarne Muligheder, forbød Spil om Penge. Vilh. Bergsøe beretter i

sin Bog „Danske Medailler og Jetons 1789—1891", at man da som „Præmier" indførte Spillemønter, hvis Sølvværdi var ca. 6 Kr., men som indløstes for 10 Kr. hos Sølvvarefabrikant Christesen paa Østergade. Et Par Eksemplarer af disse Mønter opbevares paa Den kgl. Mønt- og Medaillesamling.

Badeanstaltens Økonomi var i Løbet af Halvfjerdserne lidt efter lidt blevet stabiliseret, takket være ikke mindst den Forpagtningsafgift, Ginderup ydede af Restauration og Hotel. Etablissementets nordlige Enemærker havde som tidligere berørt ikke bidraget til Foretagendets Rentabilitet, og Selskabet be-

Spillemønt fra Klampenborg.

sluttede i 1883 at afhænde den ene Halvdel af „Christiansro" for 45 000 Kr. Der kunde oparbejdes et Reservefond samtidig med, at Aktionærerne fik et rimeligt Udbytte; i 1885 udbetaltes saaledes 6 pCt. I 1890 kunde de økonomiske Forhold tillade en Række Moderniseringer; saaledes indrettedes Varmluftsbade og elektriske Bade. Noget straalende Aktiv blev Klampenborg-Aktierne imidlertid aldrig.

De kendte Ansigter fra Anstaltens Barndom og Ungdom forsvandt, det ene efter det andet. Medstifteren, Inspektør Liunge, fratraadte i 1877 paa Grund af Alder; Inspektørstillingen blev derefter nedlagt og dens Funktioner lagt ind under Bestyrelsen.

Da Ginderup den 1. November 1887 havde drevet Badehotellet i 20 Aar, fornyede han ikke Forpagtningen, men trak sig tilbage. Hans Efterfølger blev C. Hohlenberg.

Blandt de skiftende Badelæger bør nævnes Dr. Stybe, der havde fungeret fra 1862. Han fratraadte i 1886 paa Grund af Svagelighed, til stor Beklagelse for Egnens Beboere, som satte overordentlig megen Pris paa ham. Længst af alle Badelægerne

paa Klampenborg virkede Peter Panum, der begyndte i 1889 og forblev i Stillingen til 1921.

Natten mellem 2. og 3. Juledag 1923 mødte Klampenborg Badehotel sin Skæbne. En Nattevagt, der mente at have bemærket Ildløs i det ubeboede Hotel, alarmerede Gjentofte Brandvæsen noget efter Midnat. Et i Tæpper indsvøbt Klaver i Hotellets store Sal var antændt, og Ilden havde forplantet sig til det bagved liggende Skillerum. Branden, der mentes at være paasat, slukkedes hurtigt, og der forblev Vagt paa Brandstedet til Kl. 3 om Morgenen, hvorefter Brandvæsenet, efter Samraad med Politiet, rykkede hjem.

Omtrent fem Kvarter senere ringede Alarmen atter. Det var Beboerne i en Villa i Hotellets Nærhed, der havde opdaget en ny Brand. Ved Slukningstogets Ankomst var Midterfløjens Tagetage fuldstændig omspændt af Flammerne. Det lykkedes efter et særdeles anstrengende Slukningsarbejde i meget streng Frost i det væsentlige at begrænse Ilden til den angrebne Midterfløj, men denne nedbrændte næsten helt.

Denne Brand blev saa at sige det endelige Punktum for Klampenborg Badeanstalts Virksomhed. Da Landbrugsministeriet selv vilde disponere over Arealet, opsagde det i 1925 Badeanstaltens Lejemaal til Ophør med Udgangen af 1937. Selskabet ytrede ganske vist over for Ministeriet Ønske om en Forlængelse af Lejemaalet, men da dette ikke kunde opnaas, traadte Aktieselskabet i Likvidation fra Begyndelsen af 1926 med Kammerherre Chr. Lerche, Grosserer Alfr. S. Blom og Overretssagfører Johs. Werner som Likvidatorer. Likvidationen stod paa i en Del Aar; først den 29. April 1938 slettedes Selskabet af Aktieselskabsregistret. Ved den endelige Udlodning opnaaede Aktionærerne 130 pCt., hvilket, som Grosserer Alfr. S. Blom udtalte paa den afsluttende Generalforsamling, maatte være en Slags Rekompensation, fordi de i næsten et Par Menneskealdre intet Udbytte havde faaet.

Ministeriet havde forlangt Bygningerne nedrevet, og de blev da solgt til Nedbrydning i Oktober 1937. Kun et Par ganske enkelte af Bindesbølls gamle Huse kunde bevares, da de ikke laa i Vejen for de nye Planer, saaledes den hyggelige, lille Portnerbolig med Uret.

I et Samarbejde mellem Staten, Amtet og Kommunerne Kø-

benhavn, Frederiksberg, Gjentofte og Lyngby-Taarbæk samt Danmarks Naturfredningsforening skabtes i 1930-erne en Naturpark paa det Sted, hvor Klampenborg Vandkur-, Brønd- og Badeanstalt havde ligget. Omkring „Staunings Plæne", hvorfra man fremdeles har den smukkeste Udsigt over Sundet, er Parkanlægget holdt i en enkel, naturlig Stil. Ved en Vejbro over Jernbanen er Arealet atter sat i Forbindelse med Dyrehaven.

Nu maa saa Fremtiden vise, om det, der er, vil gavne og glæde mere end det, der var.

Benyttet Litteratur.

Sebbelow: Klampenborg Badeanstalt ved Kjøbenhavn beskreven med nærmest Hensyn til Kurgæster og Besøgende. 1855.
Berthelsen, I. S.: Blade af Klampenborg Badeanstalts Historie. 1895.
Klampenborg Bade-Tidende, udg. af J. Hjaltelin. 1846.
Artikler i Dagspressen.

„Man rejser sig fra Bordet".

Middag hos Etatsraad Jacob Moresco paa „Adelaïde" i Ordrup.

Malet af Prof. L. Tuxen 1906, fotograferet af Elfelt.

Nærværende Fortegnelse udarbejdet af Dr. med. M. Lauritzen.

---

1. Overpræsident Vald. Oldenburg.
2. Borgmester i Kbh. H. N. Hansen.
3. Landstingsmand Carl Goos.
4. Stadsraadssekretær Jens Kofoed.
5. Grosserer V. Boalth.
6. Forfatteren Sophus Bauditz.
7. Konfessionarus, Provst H. M. Fenger.
8. Professor William Bloch.
9. Vekselerer F. A. Lorck.
10. Hrsagf. Harald Dietrichsson.
11. Grosserer Emil Vett.
12. Justitsminister P. A. Alberti.
13. Fabrikejer Chr. Hasselbach,
14. Fru Else Moresco, f. Langheld.
15. Kammerherre Løvenfeldt.
16. Oberst August Baron Wedell-Wedellsborg
17. Hrsagf. Charles Shaw.
18. Fabrikant Theodor Neubert.
19. Direktør Emmerich Møller (Fa. J. Moresco).
20. Grosserer Emil Hjort (Fa. S. Seidelin).
21. Hof- og Ordensjuvelerer Carl Michelsen.
22. Orsagf. Johs. Werner.
23. Grosserer Carl Moresco.
24. Adelaïde Moresco („Ada"), Datter af Carl Moresco.
25. Sangeren H. P. Holst Hansen.
26. Læge, Dr. med. Marius Lauritzen.
27. Direktør Johs. Birch (Fa. J. Moresco).
28. Disponent Nicolaj Schnitzer.
29. Forfatteren Edgar Collin.
30. Kultusminister Enevold Sørensen.
31. Grosserer Holger Petersen.
32. Kontreadmiral Vilhelm F. Koefoed.
33. Grosserer Peter Petersen (Fa. Petersen & Albeck).
34. Direktør S. A Kjeldsen (Fa. J. Moresco).
35. Accouchør, Dr. med. Vilh. Lauritzen.
36. Generalmajor T. v. Freiesleben.
37. Fru Marie Warelius (Moster til Carl Moresco).
38. Fru Frederikke Moresco.
39. Grosserer Benny Henriques.
40. Generalmajor Fr. Hegermann-Lindencrone.
41. Grosserer Moses Melchior.
42. Johan Moresco (Søn af Carl Moresco).
43. Ruth Moresco (Datter af Carl Moresco).
44. Oberst N. P. Jensen.
45. Etatsraad Jacob Moresco.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45

Middag hos Etatsraad Jacob Moresco paa „Adelaïde".

Malet af Prof. L. Tuxen 1906, fotograferet af Elfelt.

Meddelelser fra Historisk-topografisk Selskab for Gjentofte Kommune udkommer i tvangfrie Hefter og sendes til Selskabets Medlemmer. Naar et Bind er afsluttet, vil Titelblad og Registre følge.

AUG. OLSENS BOGTRYKKERI, HELLERUP.